

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **07 «Управління та адміністрування»**
Спеціальність **073 «Менеджмент»**
Освітній рівень **другий (магістерський)**
Освітня програма **Управління фінансово-економічною безпекою**

Статус дисципліни **обов'язкова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин

Ірина ОТЕНКО

Харків
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри *міжнародних економічних відносин*
Протокол № 1 від 31.08.2022 р.

Розробник:

Мішин Олександр Юрійович, к.е.н., доц. кафедри міжнародних економічних відносин

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри –розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

В умовах нестабільності середовища функціонування суб'єктів господарювання актуальними є питання забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки.

Вивчення дисципліни дає можливість студентові набути досвіду: організації управління фінансово-економічною безпекою, формування системи управління фінансово-економічною безпекою, вибору та застосування відповідного інструментарію управління в сфері безпеки.

Навчальна дисципліна “Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки” належить до обов'язкових навчальних дисциплін.

Мета навчальної дисципліни: надання здобувачам вищої освіти можливості опанування знань та отримання навичок щодо організації та управління системою фінансово-економічної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях.

Завдання навчальної дисципліни: розглянути теоретичні та історичні аспекти безпеки соціальних систем; дослідити соціальну систему як об'єкт безпеки; розглянути інституціональні основи управління безпекою соціальних систем; опанувати особливості державного регулювання в сфері безпеки; розглянути роль та місце фінансово-економічної безпеки в управлінні організацією; опанувати; опанувати теоретичні та практичні аспекти організації управління фінансово-економічною безпекою організації; оволодіти технологіями планування та координації в системі фінансово-економічної безпеки організації; розглянути напрями забезпечення кадрової безпеки в системі фінансово-економічної безпеки організації; оволодіти методикою моніторингу та контролю в системі фінансово-економічної безпеки організації.

Предметом навчальної дисципліни є: методи та інструменти організації та управління системою фінансово-економічної безпеки.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1 М
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	Іспит

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Інформатика	Безпекоорієнтований менеджмент
Менеджмент	Наукове та методичне забезпечення діяльності фахівців з фінансово-економічної безпеки
Бухгалтерський облік	Конкурентний аналіз та конкурентна розвідка
Маркетинг	Комплексний тренінг
Фінанси	Переддипломна практика
Економічна безпека	Дипломний проект

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	РН1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах
СК1 Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів	
ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	РН3. Проектувати ефективні системи управління організаціями
СК5. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління	
СК9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію	РН6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність
ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	РН13. Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу)
СК2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями безпекоорієнтованого розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани	
СК9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію	
СК10. Здатність до управління організацією та безпекою її розвитку	РН12. Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом)
СК12. Здатність до забезпечення фінансово-економічної безпеки на різних рівнях (міжнародний, національний, регіональний, підприємства, безпека підприємця)	РН15. Забезпечувати фінансово-економічну безпеку на різних рівнях (міжнародний, національний, регіональний, підприємства, безпека підприємця)

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія безпеки соціальних систем

Тема 1. Безпека соціальних систем: теоретичні та історичні аспекти

1.1. Соціальні системи: еволюція та загрози зовнішньої середовища. Загрози та небезпеки соціальних систем : зміни навколишнього середовища, зміни в соціальному середовищі, економічні та політичні зміни, науково-технічний прогрес.

1.2. Роль та місце безпеки в життєдіяльності людини та суспільства. Життєдіяльність та її визначення. Місце безпеки в ієрархії потреб Маслоу. Потреба в безпеці людини. Безпека суспільства

1.3. Наука безпеки соціальних систем та її методи. Змістовне наповнення науки про безпеку соціальних систем. Структурно-логічна конфігурація теорії управління безпекою соціальних систем. Становлення теорії управління безпекою соціальних систем базується на

основних положеннях теорій та концепцій. Методи теорії управління безпекою соціальних систем.

Тема 2. Соціальна система як об'єкт безпеки

2.1. Сутність та зміст категорії «безпека». Погляди до трактування та розуміння безпеки. Безпека як філософська категорія. Безпека як суспільне явище. Безпека як економічна категорія. Загальне поняття безпеки соціальної системи.

2.2. Особливості та форми соціальних систем. Головна особливість соціальних систем. Категорія соціум. Особливості суспільства як соціальної системи. Типології соціальних систем. Організації та її організаційно-правові форми.

2.3. Концептуальний підхід до безпеки соціальних систем. Концепція безпеки соціальних систем на засадах сталого розвитку. Поняття сталого розвитку та тривимірна мета сталого розвитку соціальних систем. Положення «Порядку денного на XXI століття» та місце безпеки соціальних систем. Принципи Концепції сталого розвитку.

2.4. Ієрархічні рівні безпеки соціальних систем. Особливості та види безпеки людини (громадянина, індивідуальності), безпеки організації, безпеки держави, безпеки суспільства, національної безпеки, міжнародної та глобальної, або всесвітньої безпеки, безпеки ноосфери.

Тема 3. Інституціональні основи управління безпекою соціальних систем. Державна та недержавна системи безпеки

3.1. Інституціональне середовище безпеки соціальних систем. Поняття інституту безпеки та інституціонального середовища. Характеристики основних компонентів інституціонального середовища безпеки соціальних систем: нормативно-правового; організаційного; самоорганізаційного; соціально-культурного; когнітивного. Культура безпеки та її особливості.

3.2. Система цінностей. Формування концепції та політики безпеки соціальних систем. Розуміння категорії «цінність». Цінності-цілі, або вищі (абсолютні) цінності, і цінності-засоби (інструментальні цінності). Природні цінності та соціальні цінності (матеріальні та духовні, особисті, корпоративні та національні). Типові ціннісні структури. Ланцюг формування політики безпеки соціальних систем. Поняття політики та концепції безпеки.

3.3. Інтереси та безпека соціальних систем. Баланс інтересів як необхідна умова безпеки соціальних систем. Пізнання сутності безпеки через категорію інтересів. Класифікація інтересів. Поділ інтересів за функціями та сферами життєдіяльності, за характером взаємодії суб'єктів життєдіяльності. Взаємний облік і збалансованість інтересів особистості, організації, суспільства та можливі протиріччя. Форми реалізації взаємодії інтересів особистості, організації, суспільства: співробітництво або боротьба. Типи взаємодії інтересів особистості, організації, суспільства. Чотири види збалансованості інтересів суб'єктів соціальної системи.

Тема 4. Державне регулювання в сфері безпеки. Недержавні структури безпеки

4.1. Сутність та зміст національної безпеки. Становлення та визначення терміну «національна безпека». Рівні та загрози національної безпеки. Предметне поле національної безпеки. Система національних цінностей, національних інтересів та національних цілей.

4.2. Державна система забезпечення національної безпеки. Нормативно-правові засади забезпечення безпеки. Предметне поле національної безпеки. Концепція національної безпеки. Політика забезпечення національної безпеки. Система забезпечення національної безпеки. Зовнішні та внутрішні суб'єкти забезпечення національної безпеки. Державні інститути забезпечення національної безпеки та їх функції. Система нормативно-правового забезпечення національної безпеки. Ключові завдання політики національної безпеки у внутрішній сфері. Участь країни у міжнародних організаціях та міжнародній діяльності щодо забезпечення безпекового суспільства.

4.3. Зміст діяльності та завдання недержавних структур забезпечення безпеки. Історичні аспекти розвитку недержавної системи забезпечення національної безпеки. Визначення недержавної системи забезпечення національної безпеки. Суб'єкти забезпечення національної безпеки на рівні недержавної системи. Об'єкти недержавної системи безпеки.

Завданнями недержавної системи безпеки з охорони й захисту законних прав та інтересів підприємницьких структур.

Змістовий модуль 2. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки

Тема 5. Роль та місце фінансово-економічної безпеки в управлінні організацією

5.1. Поняття безпеки організації, загроз та ризику. Категорія безпеки та її визначення. Зміст поняття «безпека організації». Основні концепти безпеки: загроза, вразливість, ризик. Визначення загрози та завдання професіонала з безпеки щодо протидії загрозам. Вразливість, її розуміння, приклади вразливостей організації. Ризик та його визначення.

5.2. Визначення фінансово-економічної безпеки організації. Аналіз пошукових запитів за термінами безпеки організації. Визначення та відмінності корпоративної, економічної та фінансово-економічної безпеки. Об'єкти економічної безпеки та ознаки забезпечення економічної безпеки підприємства. Змістовне наповнення фінансово-економічної безпеки. Цілі діяльності професіоналів з ФЕБ організації.

5.3. Загрози фінансово-економічній безпеці організації та їх види. Трагування загроз фінансово-економічній безпеці підприємництва. Ознаки, які є характерними для загроз економічній безпеці підприємницької діяльності. Загрози фінансово-економічній безпеці підприємницької діяльності за класифікаційними ознаками. Характеристики зовнішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємства, як то: економічні загрози в країні і світі; політичні загрози в країні і світі; загрози з боку державних органів (корупція і т. д.); загрози при здійсненні цивільно-правових відносин з контрагентами; загрози з боку конкурентів; техногенні та природні загрози; загрози, пов'язані з організованою злочинністю. Внутрішні загрози: за ступенем важкості наслідків; за суб'єктами загроз; за видом збитку; «передбачувані» та непередбачувані загрози.

5.4. Механізм реалізації загроз та способи захисту фінансово-економічної безпеки організації. Послідовність боротьби із загрозою. Визначення механізмів реалізації загрози, мотивів агентів загроз, засобів та способів. Найбільш типові види економічних злочинів та їх трактування. Три елементи «злочину» за визначенням Асоціації сертифікованих фахівців у боротьбі з шахрайством: мотив, можливість, раціональний підхід. Теорії, що надають пояснення мотивів та протиправних дій.

5.5. Рівні загроз фінансово-економічній безпеці організації. Загрози фінансово-економічній безпеці підприємництва. Загрози за класифікаційними ознаками: постійні та тимчасові, зовнішні та внутрішні. Зовнішні загрози: економічні загрози в країні і світі; політичні загрози в країні і світі; загрози з боку державних органів (корупція і т. д.); загрози при здійсненні цивільно-правових відносин з контрагентами; загрози з боку конкурентів; техногенні та природні загрози; загрози, пов'язані з організованою злочинністю.

Тема 6. Система фінансово-економічної безпеки організації

6.1. Управління фінансово-економічною безпекою і корпоративне управління. Типові економічні злочини в системі корпоративного управління організацій. Після поділу функцій володіння та управління в системі корпоративного управління між акціонерами (принципалами) і найманими менеджерами (агентами), агентські відносини. Агентська проблема, зіткнення інтересів учасників корпоративного управління. Стейкхолдери та їх очікування. Основні загрози фінансово-економічній безпеці організації в системі корпоративного управління.

6.2. Підходи до формування системи фінансово-економічної безпеки організації. Система фінансово-економічної безпеки організації, її визначення. Модель трьох ліній захисту, роль безпеки в організації внутрішнього контролю. Основна мета створення системи фінансово-економічної безпеки. Якими властивостями характеризується система фінансово-економічної безпеки. Об'єкти системи фінансово-економічної безпеки. Суб'єкти системи фінансово-економічної безпеки організації: внутрішні та зовнішні. Тривимірний модель системи фінансово-економічної безпеки.

6.3. Компоненти системи ФЕБ організації та їх взаємоузгодженість з безпекою зовнішнього середовища. Бачення, місія та кредо організації, які мають ув'язувати всі рівні управління та організаційні функції. Концепція фінансово-економічної безпеки організації.

Політика фінансово-економічної безпеки організації. Відділи, які є невід'ємними елементами СФЕБ. Корпоративна культура та її значення в СФЕБ.

6.4. *Функції системи фінансово-економічної безпеки організації.* Чотири основні функції: запобіжно-профілактична, інформаційно-аналітична, організаційно-консультативна, оперативно-розслідувальна.

6.5. *Контролюючі органи фінансово-економічної безпеки організації та їх функції.* Перелік органів, які контролюють діяльність суб'єктів господарювання. Правове підґрунтя проведення перевірок суб'єктів господарювання в Україні. Загальні правила проведення перевірок підприємств органами державного нагляду (контролю). Два типи заходів державного нагляду (контролю) – плановий та позаплановий. Органи, що позиціонують себе як такі, на які не поширюється дія Закону «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», але які є контролюючими органами. Найбільш часті порушення з боку перевіряючих органів. Основні завдання перевіряючих. Послідовність дій керівника підрозділу фінансово-економічної безпеки при плановій та позаплановій перевірках.

Тема 7. Організація управління фінансово-економічною безпекою організації

7.1. *Послідовність, принципи організації та управління фінансово-економічною безпекою.* Можливі варіанти організації управління фінансово-економічною безпекою організації. Порядок організації фінансово-економічної безпеки. Підрозділ фінансово-економічної безпеки та його організаційні функції. Опис випадків, що підтверджують доцільність організації підрозділу фінансово-економічної безпеки. Загальна схема організації та управління фінансово-економічною безпекою, 10 етапів. Опис принципів управління фінансово-економічною безпекою.

7.2. *Вибір організаційної структури підрозділу фінансово-економічної безпеки.* Чинники, що мають вплив на розмір та функціональне навантаження підрозділу фінансово-економічної безпеки. Типові види підрозділів, рекомендовані для організації підрозділів фінансово-економічної безпеки. Найбільше поширені в організації систем економічної безпеки організаційні структури. Місце підрозділу ФЕБ в лінійній структурі організації, переваги та недоліки. Лінійно-штабна структура організації фінансово-економічної безпеки, переваги та недоліки. Модель залучення незалежного консультанта для організації і оцінки фінансово-економічної безпеки.

7.3. *Підпорядкованість підрозділу фінансово-економічної безпеки, його повноваження.* Розподіл повноважень і функцій з організації та управління фінансово-економічної безпеки компанії. Визначення рівня підпорядкованості підрозділу з безпеки в фінансово-господарській діяльності підприємства. Організаційні моделі підпорядкованості підрозділів з безпеки. Незалежність підрозділу фінансово-економічної безпеки. Об'єктивність роботи підрозділу фінансово-економічної безпеки. Приклади функціональної підзвітності підрозділу фінансово-економічної безпеки. Функції директора в організації роботи підрозділу фінансово-економічної безпеки.

7.4. *Правові та нормативно-методичні засади управління фінансово-економічною безпекою.* Правове та нормативно-методичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою. Правова основа створення та діяльності підрозділу з безпеки організації: статут організації та положення про підрозділ з безпеки. Організаційно-розпорядчі документи, що регламентують порядок і правила роботи підрозділу фінансово-економічної безпеки. Дії керівника підрозділу фінансово-економічної безпеки щодо закріплення організаційно-розпорядчих документів.

7.5. *Види завдань підрозділу фінансово-економічної безпеки.* Мінімізація економічних ризиків при укладенні договорів. Внутрішній контроль. Система взаємодії з правоохоронними органами. Забезпечення інформаційної безпеки.

Тема 8. Планування та координація в системі фінансово-економічної безпеки організації

8.1. *Механізм управління фінансово-економічною безпекою.* Визначення організаційного механізму управління фінансово-економічною безпекою. Функції управління безпекою в циклі управління підприємства: планування, організація, мотивація, облік і контроль, регулювання.

8.2. *Стратегічне та тактичне планування в управлінні фінансово-економічною безпекою.* Важливість розробки короткого, функціонального і зрозумілого плану фінансово-економічної безпеки організації. Структура бізнес-планів організації. Стратегічний бізнес-план підрозділу фінансово-економічної безпеки та завдання, які він встановлює. Тактичний бізнес-плани підрозділу фінансово-економічної безпеки та що він передбачає. Річний бізнес-план підрозділу фінансово-економічної безпеки, цілі і завдання які встановлює.

8.3. *Програма та бюджет заходів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки організації.* Необхідність програми захисту, структура та склад орієнтовної програми економічної безпеки підприємства. Засоби та методи забезпечення безпеки. Механізм реалізації програми економічної безпеки. Бюджет заходів забезпечення фінансово-економічної безпеки.

8.4. *Взаємодія підрозділу фінансово-економічної безпеки з іншими підрозділами організації та зовнішніми структурами щодо протидії загрозам.* Функціональні служби підприємства, які приймають участь в забезпеченні фінансово-економічної безпеки. Питання взаємодії підрозділу фінансово-економічної безпеки з іншими підрозділами підприємства: опис функцій підрозділів підприємства. Напрями взаємодії підрозділу фінансово-економічної безпеки і правоохоронних структур.

Тема 9. Кадрова безпека в системі фінансово-економічної безпеки організації

9.1. *Кадрова безпека організації, її сутність та чинники загроз.* Розуміння кадрової безпеки, її значення в забезпеченні безпеки організації. Кадри як основні агенти загроз в системі фінансово-економічної безпеки організації. Проблематика безпеки особистості в організації. Загрози особистості за їх джерелами. Види безпеки особистості в організації: фізична, психологічна, духовна та інформаційна; та їх характеристики та методи управління ними.

9.2. *Система мотивації та культура безпеки організації.* Опис типового шахрая. Мотиви злочинів або, що спонукає людей до протиправних дій, з позиції теорії аномії, теорії диференціальної асоціації, теорія маркування, культура безпеки.

9.3. *Профілактичні методи кадрової безпеки в системі фінансово-економічної безпеки.* Процедура підбору персоналу в службу безпеки підприємства. Техніки співбесіди при прийомі на роботу, оцінки, просування та стимулювання персоналу. Правила внутрішнього трудового розпорядку підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства. Методи оцінювання персоналу служб фінансово-економічної безпеки: аналіз робіт та самооцінка, розрахункові методи (визначення коефіцієнтів), експертне оцінювання, рейтингова оцінка, навчальна тривога. Оцінювання тривалості та складності робіт щодо забезпечення безпеки організації. Витрати на персонал служби безпеки організації, порядок встановлення надбавок, доплат, премій працівникам організації за діяльність щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки.

9.4. *Техніки агентурної роботи професіоналів з фінансово-економічної безпеки.* Напрями роботи служби безпеки з персоналом організації: перевірка кандидатів при прийомі на роботу, виявлення можливих ризиків і загроз для організації; забезпечення безпеки в процесі виконання персоналом службових обов'язків; запобігання нанесення економічного збитку та витоку інформації, складової комерційної таємниці у випадку звільнення співробітника.

9.5. *Управління персоналом та етична відповідальність підрозділу фінансово-економічної безпеки.* Поняття кадрової безпеки. Підготовка керівного складу підприємства щодо проведення ефективних заходів із зниження рівня небезпек, загроз та ризиків. Розподіл та закріплення повноважень й відповідальності персоналу. Опис посадових обов'язків та кваліфікаційних вимог до персоналу підрозділів з безпеки (інструкції працівників

підрозділу економічної безпеки підприємства, установи, організації). Підвищення кваліфікації працівників підпорядкованого структурного підрозділу в галузі фінансово-економічної безпеки.

Тема 10. Моніторинг та контроль в системі фінансово-економічної безпеки організації

10.1. Організація моніторингу ФЕБ організації. Визначення моніторингу. Інформаційна роль моніторингу в СФЕБ. Діагностична роль моніторингу. Аналітична роль моніторингу.

10.2. Основні компоненти внутрішнього контролю організації. Визначення та функції внутрішнього контролю. Основні елементи системи внутрішнього контролю. Концепція управління ризиками COSO.

10.3. Аналіз стану фінансово-економічної безпеки організації. Критерії фінансово-економічної безпеки за групами показників. Перша група показників - характеризують результати господарської діяльності підприємства, її платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності. Шахрайство у фінансовій звітності. Друга група - показники кадрової статистики, обліку і звітності по праці та заробітній платі персоналу. Третя - соціальні показники, що характеризують рівень соціального розвитку організації, стан соціально-психологічного клімату в колективі.

10.4. Витрати та джерела фінансування управління ФЕБ. Поняття ефективності, прибуток та рентабельність служби безпеки організації. Критерії оцінювання роботи підрозділу з фінансово-економічної безпеки. Техніка моніторингу і критерії щодо оцінювання функції фінансово-економічної безпеки організації. Контроль рівня фінансово-економічної безпеки.

Перелік практичних занять, питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці “Рейтинг-план навчальної дисципліни”.

Методи навчання та викладання

Під час вивчення дисципліни застосовуються такі методи навчання, спрямовані на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, як: міні-тренінг, презентації, робота в малих групах, ділові ігри, круглі столи, ситуаційні завдання, тестові методики, індивідуальна дослідницька робота під час виконання творчого завдання. Під час вивчення тем 1 – 10 застосовуються тести для поточної роботи, що дозволяє контролювати поточний рівень знань з навчальної дисципліни. Опановуючи тему 1, студенти приймають участь у міні-тренінгу на тему «Побудова карти загроз організації: загрози мікро- та макрооточення». Семінарські заняття під час вивчення тем 2 і 3 проходять у формі круглих столів. Під час вивчення тем 4 і 6 на практичному занятті студенти виконують ситуаційні вправи, що присвячені вивченню впливу макроекономічних зовнішніх чинників на рівень фінансово-економічної безпеки організацій та механізму управління безпекою компанії відповідно. Опановуючи тему 5, студенти приймають участь у діловій грі (вирішення конкретної проблеми методом мозкового штурму): «Роль приватних детективів в забезпеченні безпеки приватних компаній: агенти в дії». Під час проведення семінарських занять за темами 8, 9 та 10 студенти працюють в малих групах. Під час вивчення тем 6 і 7 студенти працюють в малих групах.

Під час проведення лекційних та практичних занять використовуються: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемно орієнтований та дослідницький методи викладання.

Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни “Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки” здійснюється за накопичувальною (100-бальною) системою оцінювання.

Оцінювання здійснюється за такими видами контролю:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового іспиту, відповідно до графіку навчального процесу (максимальна кількість балів – 40, мінімальна кількість балів – 25, за якої іспит вважається складеним).

Поточний контроль включає оцінювання роботи студентів під час:
практичних та семінарських занять:

тестування (проводиться 2 рази за семестр. Тест по темам, як першого, так і другого змістовного модулів оцінюється максимум у 6 балів) за умови правильного виконання студентом усіх тестових завдань. Тест у кожному зі змістовних модулів містить по 30 завдань, кожне з яких оцінюється в 0,2 бали. Загальна кількість балів за тестування – 12,0;

презентації, що мають бути виконані в середовищі PowerPoint. Максимальна оцінка ставиться за умови наявності не менше, ніж 20 слайдів, які у повній мірі розкривають зміст її теми, та відповідного представлення матеріалів презентації у групі. Загальна кількість презентацій – 2. Максимальна оцінка за одну презентацію – 5 балів, а за обидві – 10.

експрес-опитування, максимальна оцінка за яке складає 5 балів. Опитування кожного студента включає 5 запитань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал, неповна відповідь в 0,5 бали;

письмова контрольна робота, максимально оцінюється в 5 балів. Це тестова контрольна робота, яка містить 25 тестів. Правильна відповідь на кожен з тестів оцінюється в 0,2 бали;

ділова гра, участь у якій максимально оцінюється у 5 балів за умови активної участі. За кожен помилку в організації дій в екстремальній ситуації, що може мати місце в системі банківської безпеки, під час гри оцінка знижується на 0,5 бали;

колоквіум. Протягом семестру студенти пишуть 2 колоквіуми. Максимальна оцінка за кожен з колоквіумів 6 балів. Максимальна кількість балів за обидва колоквіуми – 12. Перший колоквіум включає теми 1 – 5, а другий колоквіум – теми 6 – 10. Структура колоквіуму: 1) два теоретичних питання (максимальна оцінка за кожне теоретичне завдання – 1 бал, за обидва завдання – 2 бали); 2) два практичних завдання (максимальна оцінка за кожне завдання – 2 бали, за обидва завдання – 4 бали).

самостійної роботи:

творче завдання. Максимальна оцінка – 5 балів. Завдання має тему: “Прояви загроз економічній безпеці”. Завдання полягає у розрахунку показників-індикаторів, що характеризують прояв загроз економічній безпеці. Помилками вважається неналежне оформлення завдання та помилки в розрахунках. За кожен таку помилку оцінка знижується на 1 бал.

домашні завдання. Кожне домашнє завдання оцінюється в 2 бали за умови правильного виконання та розміщення в ПНС на сторінці навчальної дисципліни. За наявності помилок оцінка знижується на 0,5 бали за кожен помилку. У випадку часткового виконання завдання оцінка знижується на 1 бал. Кількість домашніх завдань – 3, максимальна кількість балів за усі домашні завдання становить 6 балів.

Розподіл балів за видами поточного контролю:

тести для поточної роботи – 12 балів;

презентації та доповіді – 10 балів;

творче завдання – 5 балів;

домашні завдання – 6 балів;

опитування – 5 балів;

письмова контрольна робота – 5 балів;

колоквіуми – 12 бали;

ділова гра – 5 балів.

Підсумковий контроль:

Формою підсумкового контролю є іспит. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей. Кожен екзаменаційний білет складається із 20 тестів та 3 практичних завдань (ситуаційного, діагностичного та евристичного).

Критерії оцінювання екзаменаційних робіт:

тести. Максимальна кількість балів – 14. Кожен тест закритої форми з одиничним вибором та тест закритої форми з множинним вибором оцінюється в 0,5 бали. Кожен тест закритої форми на правильність розрахунків – в 1,5 бали. Тест відкритої форми на доповнення оцінюється в 1 бал;

стереотипне завдання. Максимальна оцінка завдання – 5 балів, із них: 1 – правильний методичний підхід, знання формули для розрахунку; 1 – правильний арифметичний розрахунок показника; 1 – оформлення рішення завдання: розв'язання, одиниці виміру, відповідь; 2 – наявність обґрунтованих висновків та відповіді;

діагностичне завдання. Максимальна оцінка завдання – 9 балів, із них: 2 – правильний методичний підхід, знання формул для розрахунку; 2 – правильний арифметичний розрахунок показників; 2 – оформлення рішення завдання: хід розрахунків, одиниці виміру, необхідні пояснення; 3 – наявність обґрунтованих висновків та відповіді;

евристичне завдання. Максимальна оцінка завдання – 12 балів, із них: 2 – володіння теоретичними знаннями та їх застосування для вирішення поставленої проблеми; 2 – послідовність та аргументованість викладення матеріалу; 2 – застосування творчого підходу до вирішення поставленої проблеми; 2 – оригінальність підходу до виконання завдання та подання результату; 4 – наявність обґрунтованих висновків щодо вирішення поставленої проблеми.

Практичні завдання передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень підготовки і компетентності студента з навчальної дисципліни.

Результат семестрового іспиту оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на іспиті, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
1	2		3	4
Тема 1	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 1. Безпека соціальних систем: теоретичні та історичні аспекти		
	Практичне заняття	Практичне заняття № 1 Міні-тренінг «Побудова карти загроз організації: загрози мікро- та макрооточення»		
	<i>Самостійна робота</i>			
Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет	Перевірка домашніх завдань		
Тема 2	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 2. Соціальні системи як об'єкт безпеки		
	Семінарське заняття	Семінарське заняття № 2 за питаннями: Круглий стіл: "Загрози зовнішньої середовища соціальних систем. Україна в світі: проблеми безпеки. Загрози, їх еволюція та вплив на національну та корпоративну безпеку	Експрес-опитування	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття: робота з навчальною та науковою літературою, робота в мережі Інтернет	Перевірка домашніх завдань		
Тема 3	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 3. Інституціональні основи управління безпекою соціальних систем. Державна та недержавна системи безпеки.		
	Семінарське заняття	Семінарське заняття № 3. Круглий стіл: «Застосування концепції сталого розвитку та безпечне ведення бізнесу на прикладах сучасних компаній: економічна, соціальна та екологічна відповідальність бізнесу»	Презентація	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу за конспектом лекцій, підготовка до семінарського заняття, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет	Перевірка домашніх завдань		
Тема 4	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 4. Державне регулювання в сфері безпеки		
	Практичне заняття	Ситуаційна вправа, робота в малих групах. Вплив чинників макроекономічних чинників зовнішнього середовища на безпеку організації	Тестування	6
	<i>Самостійна робота</i>			
Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу за конспектом лекцій, підготовка до практичного заняття, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет.	Перевірка домашніх завдань		

Тема 5	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 5. Недержавні структури безпеки		
	Практичне заняття	Ділова гра (вирішення конкретної проблеми методом мозкового штурму): «Роль приватних детективів в забезпеченні безпеки приватних компаній: агенти в дії»	Ділова гра	5
	Самостійна робота			
Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу за конспектом лекцій, підготовка до ділової гри, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет	Перевірка домашніх завдань		
Тема 6	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 6. Система та механізми управління фінансово-економічною безпекою організації		
	Практичне заняття	Ситуаційна вправа та робота в малих групах "Механізми управління безпекою компанії, організація системи безпеки (на прикладі історії розвитку компанії Генрі Форда)" Колоквіум 1	Колоквіум	6
	Самостійна робота			
Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу за конспектом лекцій, підготовка до практичного заняття та колоквіуму, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет	Перевірка домашніх завдань		
Тема 7	Аудиторна робота			
	Лекція	"Тема 7. Організаційно-правове забезпечення управління фінансово-економічною безпекою"		
	Практичне заняття	Практичне заняття Практичне заняття. Обґрунтування структури служби безпеки підприємства та розробка організаційних документів, що регламентують роботу служби безпеки		
	Самостійна робота			
Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу за конспектом лекцій. Підготовка та оформлення творчого завдання	Творче завдання		5
Тема 8	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 8. Планування в системі фінансово-економічної безпеки організації		
	Семінарське заняття	"Семінарське заняття ""Відпрацювання елементів концепції ФЕБ. Складання плану та бюджету служби безпеки підприємства""	Письмова контрольна робота	5
			Презентація	5
Самостійна робота				
Підготовка до занять	Опрацювання лекційного матеріалу, робота в мережі Інтернет за визначеними питаннями. Завдання за темою: Відпрацювання процедур роботи з контролюючими структурами.			
Тема 9	Аудиторна робота			
	Лекція	"Тема 9. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки організації"		

	Семінарське заняття	Семінарське заняття № 5 Завдання 5. Підбір персоналу в службу ФЕБ, відпрацювання технік роботи з персоналом в СФЕБ, розробка посадових інструкцій. Завдання 6. Аудит в СФЕБ: відпрацювання процедур виявлення шахрайства серед персоналу	Тестування	6

Самостійна робота					
	Підготовка до занять	Опрацювання лекційного матеріалу, робота в мережі Інтернет за визначеними питаннями. Підготовка до семінарського заняття та тестування	Перевірка домашніх завдань	6	
Аудиторна робота					
Тема 10	Лекція	Тема 10. «Моніторинг та контроль системи фінансово-економічної безпеки організації»			
	Семінарське заняття	Семінарське заняття "Оцінка роботи служби безпеки підприємства. Типові помилки, пов'язані з діяльністю служби безпеки"	Колоквіум	6	
	Самостійна робота				
	Підготовка до занять	Опрацювання лекційного матеріалу, робота в мережі Інтернет за визначеними питаннями. Завдання за темою: Виявлення ознак шахрайства в компанії. Підготовка до колоквіуму	Перевірка домашніх завдань		
Сесія	Передекзаменаційна консультація	Вирішення практичних завдань на різні теми, що входять до підсумкового контролю	Підсумковий контроль	40	
	ЕКЗАМЕН	Виконання завдань екзаменаційного білету			
	Підготовка до екзамену	Повторення матеріалів змістовних модулів			
Всього				100	

Рекомендована література

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / М. М. Караїм та ін. ; за заг. ред. А. М. Штангрета. - Львів : Українська академія друкарства, 2021. - 476 с.

2. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти: навч. посіб. / К.Р. Резворович та ін.; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Дніпро : Біла [вид.], 2019. - 194 с.

Додаткова

3. Балджи М. Д. Економічна безпека: забезпечення, управління, прогнозування : монографія / М. Д. Балджи, І. М. Котова, К. І. Тарасова. - Київ : Гуляєва В. М., 2019. - 274 с.

4. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації : монографія / З. С. Варналій; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ : Знання України, 2020. - 423 с.

5. Дробязко С. І. Економічна безпека підприємств: методологічний та стратегічний аспекти : монографія / С. І. Дробязко. - Дніпро : Дробязко С. І. [вид.], 2019. - 236 с.

6. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія / Г. В. Ситник та ін.; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. - 283 с.

7. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : підручник / З. С. Варналій та ін.; за ред. З. С. Варналія ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Чернівці : Технодрук, 2020. - 457 с.

8. Завора Т. М. Соціально-економічна безпека : навч. посіб. / Т. М. Завора. - Полтава : ПолтНТУ, 2019. - 237 с.

9. Міжнародна економічна безпека України: теорія, методологія, практика : монографія / Т. М. Вісіна та ін. ; Луц. нац. техн. ун-т. - Луцьк : ІВВ Луц. НТУ, 2020. - 211 с.

10. Олійник Т. І. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Т. І. Олійник ; Дніпров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Каф. економіки, підприємництва та упр. підприємствами. - Дніпро : Біла К. О. [вид.], 2019. - 103 с.

11. Організаційно-економічний механізм збалансованого розвитку регіонів. Фінансово-економічна безпека : колект. монографія / С. О. Федулова С. О. та ін. ; за заг. ред. В.І.

Дубницького ; Укр. держ. хім.-технол. ун-т. - Дніпро : ДВНЗ УДХТУ, 2017. - 506 с.

12 Худолей В. Ю. Економічна безпека в умовах індустріальної революції 4.0: кейс - Україна : підруч. для студентів екон. та юрид. спец. / В. Ю. Худолей, Т. В. Пономаренко, Е. М. Кісілюк; під заг. ред.: В. Ю. Худолей, Т. В. Пономаренко ; Приват. ВНЗ "Міжнар. наук.-техн. ун-т ім. Юрія Бугая". - Київ : МНТУ, 2019. - 282, [16] с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

13. Статистика України : Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

14. Статистична звітність емітентів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua/db/emitent.

15. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

16. Конспект лекцій навчальної дисципліни “Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=2184>.

17. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна “Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=2184>.